

Keywords: *education, formation, student, cadet, personality, value-meaning relationship, value-meaning attitude to the person.*

Письменна Н. О. – кандидат педагогічних наук, начальник відділу методичного забезпечення навчального процесу НМЦ Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка (м. Луганськ, Україна). E-mail: pismenna@pochta.ru

Pys'menna N. O. – Candidate of Pedagogical Sciences, Head of the Department of Methodical Providing of Educational Process of EMC of the Luhansk State University of Internal Affairs named after E. O. Didorenko (Luhansk, Ukraine). E-mail: pismenna@pochta.ru

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Є. А. Зеленов

Reviewer – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor E. A. Zelenov

УДК 378. 091. 212. -026. 15-043.83

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ СТУДЕНТА НА ПРИКЛАДІ ПЕДАГОГІЧНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

М. О. Потієнко

В статті досліджено місце та значення забезпечення формування креативності в студентські роки майбутніх спеціалістів в галузі педагогіки. Визначено основні етапи формування креативності студентів. Запропоновано модель формування креативності студентів. Запропоновано структуру семінарів з формування креативності студентів, як складової моделі формування креативності.

Ключові слова: *креативність, студент, модель, формування, розробка, етап, місія, ВНЗ*

В сучасних умовах слід всіляко заохочувати і приділяти особливу увагу розвитку у студентів творчих аспектів особистості, креативності – це

істотно полегшує розуміння й засвоєння навчального матеріалу і сприяє реалізації засвоєного на практиці. Компонент креативності в процесі навчання пов'язаний з унікальністю та самобутністю кожного учня в будь-який момент часу. Розглянута в цьому аспекті, творча компонента стає шляхом розвитку і позбавляє страху зробити помилку в нових діях. Процес творчості стає також шляхом самопізнання, розширення контактів з оточенням і з самим собою, наслідком чого є збільшення ресурсу особистості студента і поступове розширення ступеня свободи застосування набутих на заняттях практичних навичок.

Головним в цьому процесі стає не досягнення певної або заздалегідь поставленої мети, а повноцінне проживання своїх почуттів, емоцій, думок і тілесних відчуттів в процесі «творення». Можна сказати, що сам шлях втілює і мету, і результат. Кінцевий продукт є лише віхою на шляху і являє собою тимчасову фіксацію станів, прожитих у процесі виконання завдань. Даний продукт слід розглядати як своєрідну пам'ятку або ескіз карти, або фрагмента карти освоюваної території. Дана карта може переглядатися і коректуватися в процесі подальшого освоєння предмету.

Фундаментальні основи дослідження процесу формування креативності студентів як майбутніх фахівців є предметом досліджень багатьох вчених, зокрема, таких як П. Блонський, О. Духнович, Я. Коменський, Т. Лубенець, С. Русова, О. Савченко. В. Дружинін, Л. Єрмолаєва-Томіна, М. Козленко, М. Лещенко, О. Лук, А. Маслоу, О. Матюшкін, В. Моляко, В. Петухов, К. Тошина, Дж. Гілфорд, В. Келлер, Н. Майер, П. Е. Торранс, В. Франкл, Е. Фром та ін. Однак, не зважаючи на значну кількість існуючих досліджень, до сьогодні не сформовано загальноприйнятої моделі формування креативності студента педагогічного вищого навчального закладу, що говорить про доцільність продовження досліджень у даному напрямку.

Основною метою статті є розробка основоположних елементів моделі формування креативності студента педагогічного вищого навчального закладу.

Креативні особистості містять в собі одночасно взаємовиключні особливості:

1. Креативні особистості володіють великою фізичною енергією, але в той же час часто перебувають у стані спокою та відпочинку.
2. Водночас суворі і наївні.

3. У їх особистості поєднуються грайливість і дисципліна, відповідальність і безвідповідальність.

4. У креативних особистостей перемишуються фантазії та відчуття реальності.

5. Креативні люди проявляють особливості як екстравертів, так і інтровертів.

6. Креативні люди скромні і горді одночасно.

7. Вони уникають стереотипів в галузі статевих ролей.

8. Вони виявляють одночасно бунтарський дух і консерватизм.

9. Багато з креативних особистостей демонструють пристрасть до своєї роботи. Також вони можуть найвищою мірою об'єктивно оцінювати свою працю.

10. Відкритість і чутливість креативних людей часто призводить до переживання ними страждання і болю. Але також вони дуже люблять задоволення.

Саме набір цих особливостей визначає зміст моделі формування креативності у студентів.

Слід звернути особливу увагу на те, що в ситуації навчання творчість є добровільною дією, спрямованою на самопізнання і саморозкриття в першу чергу, тому вимагає від викладача створення в навчальній групі доброзичливої атмосфери, яка включає в себе безоціночність і прийняття кожного учня в групі таким який він є. Якщо дана умова не буде дотримана повною мірою, то творчі ресурси так і залишаться в закритому стані, так як буде відсутнім акт самоцінності творчості незалежно від результату і подальшої оцінки. Використовувана структура занять може бути представлена у формі навчальної моделі розвитку креативності студентів[1].

Метою педагогічної моделі виступає розвиток креативності та освоєння навичок професійної роботи; завданнями – опрацювання навчального матеріалу, інтеграція знання і досвіду, пропорційне співвідношення подачі теоретичних знань і навичок практичної роботи, розвиток творчого підходу до вирішення професійних завдань.

Методологічною базою представленої моделі є концепція креативного розвитку особистості в сучасній культурі. Відповідно до цієї концепції, культура творчої діяльності, спрямованої на розвиток креативності реалізується на трьох рівнях: особистісно-ціннісному; культурному; соціокомунікативному.

У концепції виділені компоненти креативності, що включають в себе:

1. Особистісний компонент: активність, спонтанність (імпровізаційність), терпимість до невизначеності (свобода-щодо-нового), здатність постановки і досягнення мети (самодисципліна), почуття гумору, внутрішня мотивація, нестандартність мислення.

2. Соціальний компонент: здатність адаптуватися в будь-яких умовах, високий ступінь автономності (незалежність суджень, здатність відстоювати свою думку), висока толерантність.

3. Культуротворчий компонент: розвинуте естетичне відчуття, власна система цінностей, творча індивідуальність (потенціал).

4. Ресурси: знання, досвід і доступ до потрібної інформації.

5. Економічний продукт.

Специфічними властивостями креативного процесу, продукту та особистості тут є їх оригінальність, валідність, адекватність завданню і ще одна властивість, якою може бути названа естетична, екологічна, оптимальна форма, правильна і оригінальна на даний момент[2].

Методологічними підставами креативного розвитку особистості в рамках авторської моделі виділяються уявлення:

1) про інтегративний характер розвитку в нерозривності емоційного, інтелектуального та особистісного начала;

2) про творчість як культурно-історичне та соціокультурне явище;

3) про естетичну та художню культури як найважливіші складові креативної особистості;

4) про креативність як властивість особистості, що має інтегративний і комплексний характер.

Виходячи з цих підстав, виділено такі положення, які необхідні для розуміння представленої моделі:

1) креативність розглядається, по-перше, як універсальна особистісна характеристика, по-друге, як здатність адаптивно реагувати в нових умовах, а також, по-третє, як процес, спрямований на актуалізацію інтелектуальної та творчої діяльності людини;

2) креативність може бути розділена на специфічні види: загальну і соціально-комунікативну; вербальну і невербальну; зовнішню і внутрішню, де тип креативності в рамках кросскультурної теорії визначається типом культури, в якій існує людина;

3) креативність як процес, особистісна якість і здатність, що супроводжує соціальну творчість і може існувати тільки в рамках певної культури та соціуму;

4) Креативність припускає інтеграцію навичок, мотивів і ресурсів особистості, що створюють установку на проблемність сприйняття навколишнього і пошук можливостей особистості.

У навчальному процесі виділена розвиваюча креативність, що формує і інтегративні функції, сприяє проходженню студентів через ряд етапів навчання і формування професійних навичок; дозволяє координувати процес формування знань умінь і навичок у процесі навчання; сприяє інтеграції ліній досвіду і знання та формуванню розуміння. Виділені функції сприяють розвитку креативності у студентів, що обумовлює їхнє широке застосування в освітній практиці.

Критеріями креативного розвитку в представленій моделі виступають: відкритість новому досвіду, збільшення творчого потенціалу, творчий підхід до вирішення завдань, координація ментальної, емоційної і тілесної складової особистості, здатність до концентрації, емпатія, низький рівень тривожності, почуття гумору, залученість в навчальний процес[3].

Для забезпечення роботи представленої моделі обрано такі форми педагогічної діяльності: робота з класичними творами образотворчого мистецтва, театр спонтанності, робота з авторським малюнком, використання танцювальних рухів в роботі з тілом, рольове моделювання, асоціативна робота з образами, використання технологій арт-педагогіки, технології творчого самовираження, психодрама.

Використання технологій творчого самовираження в процесі викладання студентам педагогічних ВНЗ дозволяє істотно поліпшити ступінь сприйняття студентами нових знань і розширює сферу застосування цих знань у подальшій професійній діяльності. Дані технології засновані на уявленні про взаємозв'язок координації ментальної (спогади, думки, уявлення), емоційної (почуття, емоції) і фізичної (тілесні відчуття) складової особистості в процесі її розвитку.

Етапи ведення занять включають:

1) забезпечення умов, необхідних для створення творчого середовища;

2) активізацію творчого потенціалу за допомогою спеціально підібраних технологій самодослідження і самовираження;

3) аналіз виниклих у процесі роботи проблем, обмежень і блокувань, з подальшим їх опрацюванням;

4) закріплення отриманих на попередніх етапах навичок і використання цих навичок у подальшій професійній діяльності.

Дані етапи можуть бути скориговані за допомогою технологій самовираження і саморозвитку в умовах позитивного прийняття і підтримки.

Структура семінарів-практикумів передбачає: знайомство, створення атмосфери довіри та підтримки, практичне освоєння навичок роботи, узагальнення, моделювання.

У процесі дослідження були виділені три складових особистості (ментальна, емоційна, фізична). На практичному рівні можна відобразити взаємовідношення між ментальною, емоційною та фізичною складовими у виді трьох сфер, що перетинаються. У цьому випадку процес навчання впливає на всі три сфери, а зростання креативності являє собою процес інтеграції цих компонентів і їхньої координованої взаємодії. Педагогічні та психологічні технології роботи можна розділити за ступенем їхнього впливу на ту чи іншу частину особистості: ментальну (лекції, малюнок, процес-аналіз, рольова взаємодія); емоційну (психодрама, рольове моделювання, гештальттерапія, проєктивний малюнок); фізичну (робота з рухом, психодрама, занурення).

Компоненти запропонованої моделі знаходяться в логічному. взаємозв'язку один з одним і мають бути реалізовані згідно з етапами навчання і ведення групової роботи. При дотриманні цих умов досвід і знання будуть гармонійно доповнювати один одного.

Слід враховувати, що при перенесенні деякої практики з одного контексту в інший, відбувається зміна як практики, так і контексту. Враховуючи це, можна сказати, що виникає якась нова композиція з результатами, що часто відрізняються від старих, і дію таких результатів часто неможливо передбачити. Тому слід розглядати переміщення будь-якого виду практики в інший контекст як експеримент з невизначеним співвідношенням сил, що вимагають обережного поводження і детального аналізу[4].

Результатом представленої педагогічної моделі є: гармонійний розвиток ментальної, емоційної і тілесної складової особистості, розвиток креативності, освоєння професійних навичок роботи. В контексті даної моделі уточнено поняття креативності як здатності особистості приймати

нестандартні, творчі рішення, в умовах, що вимагають наявності продукту діяльності.

У процесі практичної реалізації даної моделі, на семінарах студентам пропонуватиметься виконувати практичні вправи, які дозволять їм освоїти різні аспекти роботи в модельованій ситуації. Структура семінарів повинна бути побудована з врахуванням лекційного матеріалу. Для посилення динаміки процесу, семінари будуть побудовані за принципом наростання складності, з урахуванням індивідуальних замовлень студентів та з огляду на специфіку їх взаємин у групі. Весь тренінговий процес розбитий на три частини.

Перша частина присвячена знайомству учасників один з одним і з ведучим. У даній роботі використовувалися технології роботи з предметним ототожненням, які дозволяють в безпечній формі опрацювати механізми психологічного захисту, що заважають подальшій роботі. Робота з предметом також сприяє активізації творчих ресурсів, що дозволяють освоїти рольові позиції консультанта і клієнта, які сприяють виникненню емпатії. На цьому етапі робота в основному проводиться в парах з подальшим обговоренням результатів роботи в групі. Така форма взаємодії дозволяє сформулювати пари за взаємною згодою учасників, що, в свою чергу, сприяє налагодженню позитивних взаємовідносин між учасниками та внутрішньогрупповій взаємодії.

Друга частина семінарів будується на основі використання технологій рольового моделювання. Цілями даної частини є формування у студентів основних навичок встановлення контакту та збору інформації. На цьому етапі особлива увага приділяється формуванню позиції активного слухання і підтримки. Особливості даного роду роботи передбачають наявність у студентів позиції відкритості і свободи самовираження. Така позиція напрацьовується з використанням технологій зі встановлення правильних форм контакту. Також на даному етапі знаходять своє застосування рисункові технології структурування та опрацювання внутрішнього простору особистості, які дозволяють в досить короткий термін інтегрувати значущі установки з метою їх продуктивного використання в подальшій професійній діяльності. Особистісні установки, що несуть негативне навантаження, також будуть позначені і опрацьовані в контексті можливості їх перетворення і застосування в роботі педагога. Цінність використання рисункових технологій полягає в тому, що у студентів з'являється можливість досліджувати основну композицію

ресурсів і блокувань і опрацьовувати їх у формі етапів, кожен з яких може бути представлений і зафіксований у вигляді статичної композиції.

На завершальному етапі особливу увагу приділяють виробленню навичок інтегративного підходу до ведення консультативного процесу з використанням різних напрямків сучасного консультування.

Підсумовуючи даний матеріал, ми можемо виділити п'ять основних групових правил, які добровільно має прийняти і яких слід дотримуватися кожному члену групи: конфіденційність, добровільність, почерговість, безоціночність і відкритість. Слід звернути увагу, що викладач на семінарах-практикумах виступає в ролі ведучого групи чи тренінгу, що передбачає взяття на себе додаткової відповідальності за наслідки проведених ним занять, типи включених в практичну частину вправ, урахування складу і динаміки розвитку групи, процес асиміляції досвіду і вирішення конфліктів у процесі проведення занять.

Структура семінарів - практикумів підпорядкована цілям і завданням навчання і складається з ряду етапів, на кожному з яких використовуються відповідні технології, що сприяють розвитку креативності студентів на даному етапі.

Проведене дослідження дозволяє говорити про те, що технології, спрямовані на креативний розвиток особистості студентів, являють собою комплекс методів роботи, заснованих на інтеграції педагогічних та психологічних підходів до розвитку творчих ресурсів особистості, що сприяє професійній підготовці студентів педагогічних ВНЗ.

Розроблено і адаптовано для педагогів ВУЗів педагогічну модель креативного розвитку студентів. Модель включає в себе опис функцій професійної підготовки, критерії креативного розвитку, форми педагогічної діяльності, етапи ведення лекцій і структуру семінарів. Семінарські заняття скориговані згідно етапам розвитку групи і співвідносяться з досліджуваним матеріалом за принципом взаємодоповнення.

Література

1. Касавин И.Л. Миграция. Креативность. Текст. - СПб: изд-во РХГИ, 2007 - 287 с.
2. Кречетников К.Г. Проектирование креативного освітнього середовища на основі інформаційних технологій у вузі. Монографія. -К.: Коорцентр, 2002. - 296 с.
3. Реут Д.В. Дискурс креативизма и когнитивный параллакс. Когнитивный анализ и управление развитием ситуаций (CASC2001). Труды 1-й международной

конференції. Москва, 11-12 октября 2011 г. т.3 - М.: Институт проблем управления РАН, с. 124-130

4. Тришина С. В. Анализ проблемы креативности в современной психолого-педагогической науке. // Интернет-журнал "Эйдос". - 2006. - 23 июля, <http://www.eidos.ru/journal/2006/0723-3.htm>. - В надзаг: Центр дистанционного образования "Эйдос"

5. Тунік Є.Є. Психодіагностика творчого мислення. Креативні тести. - Х.: Альмека, 2007. - 225 с.

МОДЕЛЬ ФОРМИРОВАНИЯ КРЕАТИВНОСТИ СТУДЕНТА НА ПРИМЕРЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

М. А. Потієнко

В статье исследовано место и значение обеспечения формирования креативности в студенческие годы будущих специалистов в области педагогики. Определены основные этапы формирования креативности студентов. Предложена модель формирования креативности студентов. Предложена структура семинаров по формированию креативности студентов, как составляющей модели формирования креативности.

Ключевые слова: креативность, студент, модель, формирование, разработка, этап, миссия, вуз.

THE MODEL OF FORMING STUDENT'S CREATIVITY ON EXAMPLE OF PEDAGOGICAL HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

M. Potienko

This paper investigates place and the significance of the forming of a student creativity of future professionals in the field of pedagogy. The main stages of the creativity of students are defined. A model of creativity of students is suggested. The structure of the workshops on creativity forming of students as a component model of creativity is presented.

Keywords: creativity, student, model, forming, development, stage, mission, universities

Потієнко М. О. – аспірант кафедри соціальної педагогіки Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Луганськ, Україна). E-mail potienko86@mail.ru

Potienko M. O. – Post-graduate Student of the Department of social pedagogy Luhansk Taras Shevchenko National University. E-mail potienko86@mail.ru

Рецензент – професор, доктор педагогічних наук, завідувач кафедри соціальної педагогіки ЛНУ ім. Т. Шевченка С. Я. Харченко

Reviewer – Professor, Doctor of Pedagogical Science, Head of the Chair of Social Pedagogy of Luhans'k Taras Shevchenko National University S. Ya. Kharchenko